

in na čelu se mu vse bolj napenjajo. Vendar v obrazu ne trene z mišico. Obraz je kakor okamenel.

Minute potekajo. Nič se ne gane. Jedi in vina, ki ga je prinesla dekla, se nihče ne dotakne. Vsi gledajo molče oba Brunca.

In potem, nazadnje pretrga molk stari Brunc. Jeklo zazveni: «Kaj, Janez, kako gledaš.»

Molk.

Zdelo se je, da je visoki oreh vztrepetal v koreninah. Dekleta so zadrhtela. Fantje so sklonili glave. Janez se je komaj vidno stresel. Roke so mu omahnile na harmoniko. Za trenutek so mu vztrepetale ustnice. Prešinila ga je slabost. Potem pa se je sede zravnal. Brunc je sedel proti Bruncu, dvoje skal.

Čez čas se je Janez nasmehnil, spregovoril pa ni.

Stari Brunc pa je vstal. Jeklo v njegovih očeh je ugasnilo. Pogledal je Janeza. Nalil je dva kozarca. Enega dal Janezu.

Trčiva, Janez!

Trčila sta dva kozarca. Dve grči sta za hip vzplamteli.

Janez je položil prazni kozarec kraj sebe v travo. Stari Brunc je počakal. Nato pa se mu je iz grla izvil hreščeč smeh. Zamahnil je z desnico in treščil kozarec ob deblo oreha.

Peklo! je zarjul, zaklel.

Zgrudil se je na klop. Roke je položil na mizo in naenkrat ves pomirjen zastrmel v sivo daljavo.

Vse je tiho.

Oči Matije Brunca so ugasnile.

Z L A T O J A B O L K O

C V E T K O G O L A R

Za časa lepe Vide, kraljice slovenske narodne pesmi, kateri se je glasila slava daleč naokoli, so se godile po naših krajih čudne stvari. Nenadoma so včasih prihrumele skozi vasi družbe vitezov v fantastičnih oblačilih, v srebrnih oklepih in svetlih čeladah, ki so se zlato bliskale v solncu. Prihajali so iz Italije in se vračali v Korotan, jezdili so na belih konjih, vsi ošabni in glasni, in komaj jih je zagledalo strmeče oko, že so izginili na obzorju ali se skrili v soteškah in klancih za temnimi gozdovi. Osupli kmetje niso vedeli, ali so bile to blesteče prikazni iz devete dežele ali pa napovedovalci antikrista ter so se križali v svoji praznovernosti in trepetali od strahu. — Prikazale so se neznane trume verskih blaznikov in divjih beračev, ki so vpili in molili s strahotnimi glasovi. Zbrali so se sredi vasi, kjer so ple-

sali kot pobesneli in se čudno zvirali, nekateri strašno pohabljenih udov. Z vpitjem so obračali pozornost ljudi nase in kazali rane, polomljene roke ali gnojne bule ter na ta način vzbujali usmiljenje. Napovedovali so sodnji dan ter begali ljudi s svojimi prerokovanji. — Včasih pa so prišli resni, črno oblečeni možje, s knjigo v rokah, in so s strogim glasom pridigali o večnem pogubljenju ter spreobračali ljudi k novi nemški veri. — Drugič pa so bliskoma zaplamtele grmade na Šmarni in Šmarjetni gori, pridrli so rdeči jezdec s krivimi sabljami, zagorele so vasi in sela. Polmesec se je bliskal na zastavah nejevernikov, s kosami in cepci so se bojevali slovenski možje s trumami janičarjev, jokanje in ječanje je vstajalo do neba

V tisti dobi je nekega poletnega večera prišel v gorenjsko vasico mlad popoten človek v romarski obleki. Bil je ogrnjen z rjavim plaščem iz domačega sukna in s širokim nizkim klobukom na glavi. Obličje mu je bilo močno zagorelo in temni kodrasti lasje so mu padali na čelo. Sredi vasi si je ogledal hiše, ki so bile večinoma lesene in pokrite s slamo; postavljene v naglici so delale vtis, kakor da so zgrajene samo za kratek čas, ker jih bodo hitro požgali divji Turki. Izbral si je največjo, ki je bila pri tleh zidana iz rezanega kamna, nad njim pa je vstajalo visoko leseno podstrešje, okoli katerega se je širil hodnik. Popotnik je stopil počasi in s sklonjeno glavo skozi nizke obokane duri, odkril se je in pozdravil:

«Hvaljen bodi Jezus in njegova mati Marija!» Nihče mu ni odgovoril, zato je neodločno obstal v napol temni veži. Pogledal je naokoli in se stresel v čudni grozi. Na pragu stranskih vrat, potopljenih v globok somrak, so se svetile in ga žgale črne oči, in pod njimi je temno rdel mlad deklinski obraz. Naslonil se je na steber, ki je podpiral stopnice na izbo, in se je zopet ozrl proti stranskim vratom, a žareči pogled je še zmeraj nepremično strmел vanj. Obrnil se je in že je mislil stopiti nazaj skozi duri, ko je zaslišal za seboj težke korake, in visok, prileten možak, na videz sam gospodar, se je pokazal na pragu.

«Hvaljen bodi Jezus Kristus in njegova mati Marija», je iznova pozdravil romar in se umaknil proti zidu.

Domačin je odzdravil in pogledal prišleca. «Kam ste namenjeni, popotnik, ali je že dolga pot za vami?»

«K Mariji grem na božjo pot, saj mislim, da je že blizu tista, ki dela čudeže. K žalostni Materi božji so me poslali sosedge, in zdaj sem že drugi dan na potu. ‚Marko,‘ so mi rekli, ‚pojdi k Mariji sedem žalosti, ki je zdaj najbolj mogočna, gotovo se nas usmili.‘ Noge me že bole, pa sem stopil k vam, da vas poprosim prenočišča.»

Sramežljiv je bil Marko, zato se mu je glas tresel, ko je izrekel prošnjo.

«Stopite z menoj v hišo», ga je povabil gospodar in stopil pred njim skozi duri, kjer je stalo dekle in se ni umaknilo Marku. Zdelo se mu je, da je nalašč še bolj zastavilo pot, in je moral tesno mimo nje, da je začutil gorkoto njenega telesa.

«Skoči, Zala, in postrezi, saj vidiš, da je prišel popotni človek. Pravijo, da pride z gostom Bog v hišo.»

Sedla sta za mogočno javorjevo mizo, in Marko je obesil torbo na žebelj, zabit v steno pod lesenim stropom, ki je bil zložen od očrnelih, debelih tramov. Izba je bila prostorna, z veliko pečjo v kotu in s steklenimi podobami na zidu.

«Da je torej pri vas hudo», je poizvedoval gospodar, krepak mož, dobrih, poštenih oči in prijaznega obraza, ter je pozorno pogledoval Marka. Ta je začel pripovedovati, da je doma daleč doli pod Ljubljano, da prihajajo novice iz spodnjih krajev, da se bližajo zopet Turki. S strahom pričakujejo, kdaj zagore grmade po gorah na oni strani Krke, da se v pravem času zbero in pripravijo na brambo in poskrijejo žene in otroke po gozdovih in podzemskih jamah. Lansko poletje ob hudi vročini je prišla nad ljudi grozna bolezen, umirali so nanagloma in v velikih bolečinah. Govorili so, da je bila kuga, ki pa je zadnji čas ponehala, ko so se zaobljubili k svetemu Roku, ki ga časte zraven št. Vida nad Ljubljano. Romali so k njemu v procesijah, in od takrat ni umrl nihče, ker je tudi že malo ljudi po vaseh. Jeseni so se usule kobilice na polje in so požrle travo in vse, kar je raslo po njivah. Sedaj grozi ljudem lakota, ki nimajo ne žita ne živine, katero so morali pobiti pozimi. In na nebu se kažejo čudne prikazni. Tri solnca so gorela na obzorju in srednje je bilo krvavo. Ponoči pa je ležal strašen meč med zvezdami in se je bliskal do polnoči, ko je ugasnil za gorenjskimi hribi. Zato ga je poslala soseska k žalostni Mariji, da izprosi pomoči v teh hudih stiskah in nadlogah.

Gospodar ga je poslušal z velikim zanimanjem in videlo se je, da se mu smili mladi romar. Povedal mu je, da je žalostna Marija, ki se časti v tem kraju, zelo čudodelna in polna skrivnosti. Lanske jeseni se je zgodilo strašno hudodelstvo. Neki zidar je oskrnil njeno podobo. Razuzdan in zakrknjen grešnik je prišel zjutraj v cerkev in je s kladivom udaril na senca čudodelno Mater božjo, ki je bila naslikana v velikem oltarju. «Ura je osem, jaz še ne kosim», je bogokletno izpregovoril. In pri tisti priči je Mariji na podobi pritekla kri iz senc, in od takrat se gode čudeži v cerkvi. Veliko ljudi je že ozdravelo, ki so se k nji zatekli. Hromci so

izhodili, slepci so izpregledali, in zadnjo nedeljo v postu je začela na glas peti neka ženska alelujo v cerkvi, ki poprej ni svoj živi dan besede izpregovorila.

Ko je prinesla Zala gostu večerjo, je gospodar vstal, češ, da mora dati konjema ovsu in sena, ker bosta jutri vozila blago nekemu laškemu trgovcu daleč noter na Videm. Pravil je, da gre s kupci večkrat na južno stran, in tudi Zala je rojena na Beneškem od neznane matere. Romar se je začudil, ko je to zvedel.

«Žena mi je zgodaj umrla,» je pripovedoval gospodar. «zato mi je izročil znan kupec iz onih krajev zapuščeno siroto. Bila je še majhna rjava punčka, še imena ni imela, in potlej smo jo začeli klicati za Zalo, ker je bila zala deklica. Sedaj pa je že velika, in treba ji bo ženina; a pozna se ji še zmeraj, da je vroče, južne krvi. Lani je bila z menoj v Trstu, in skoro bi se mi izgubila ob morju med mladimi, živahnimi pomorščaki.»

Zala je stala pri mizi in poslušala razgovor; temno zardela se je skrivaj ozirala na Marka, ne da bi zinila. Zakrila je oči, kot da bi se sramovala, a se takoj nato zaničljivo nasmehnila in ga drzno pogledala. Ko sta ostala sama, je sedla k njemu in mu ponudila: «Vzemite, pobožni romar, odlomite si kruha, pijte vino, da ne umrjete na potu.» V njenem glasu je čutil Marko tiho roganje in je vprašujoče uprl oči v deklico, ki se je naglas zasmejala:

«In nikar vsega ne verujte, kar ste slišali. V Trstu so me res hoteli mladi mornarji odnesti na ladjo, skoro bi se mi zgodilo kot lepi Vidi, pa me je stari moj gospodar rešil meni na veliko žalost. Ha-ha!»

Marko se je začudil in ni vedel, ali se deklica norčuje ali misli resno.

«Tisto o kupcu pa ni resnica. Da sem hči neznane matere, ciganke, ali kaj? O ne, saj vem, zakaj me tako ponižuje! Hotel bi, da bi ostala pri njem, ali to se ne bo zgodilo. Mene so prinesli vitezi na konju, prijezdili so z menoj, ker sem viteška hči, in sedaj čakam, kedaj pridejo pome.»

Marko je iznova strmел in ni vedel, kaj naj verjame. Deklica se mu je zdela prelepa in previsoka za revno hčer izgubljene matere, a imela je na sebi nekaj temnega in skrivnostnega, in skoro se je bal pogledati v njene žarke oči.

«Ali mislite, da me je mati zavrгла? O ne, za tem tiči globoka tajnost, ki se razvozlja, kadar prijezdijo pome visoki gospodje. Le ne strmite, nikoli se nisem lagala.»

Marko ni vedel, kaj bi rekel na to, vendar je dvomil o povesti o vitezih, čeprav si ni upal priznati, da si je to izmislila.

«Jaz pa sem menil o vas, da ste domačinka», je skromno izpregovoril. «Imate sicer nekaj tujega na sebi, kar se ne najde pri

naših dekletih, ali to vas ne kazi. Tako temno pogledate, da me je strah pred vami, pa ne vem zakaj!» Marko bi ji bil še mnogo povedal o njeni čudni moči do njega in tajni lepoti, ki ga je vsega prevzela. Vse na njej je z neznosno silo odmevalo v njegovem srcu, in povetil je oči, ko se je spomnil, da je poslan k Mariji. Deklica je to čutila, a je smehljaje dejala:

«Jaz da bi bila domačinka! Ha-ha-ha! Niti v sanjah ne! In pri kmetih naj bi se možila! Nikoli! Pome pridejo vitezi na konjih, da odjezdimo na visok grad, kjer bom žlahtna gospa v svili in zlatu.»

Gledala je Marka in se je zvito smehljala, zakaj njen gost se je ob njenih besedah plaho odmaknil.

«Ali zato sva midva vseeno prijatelja. Nič se ne bojte, in ako bi bila grajska gospa, bi vas rada imela. Ha-ha! Ali ste težko hodili?» ga je nato s smehom vprašala in mu pogledala v oči. Marko si je odlomil kruha.

«Težko sem hodil, ker sem že truden šel na pot», je napol vzdihnil. «Žejen in lačen sem bil v vročini, pa vse rad pretrpim, da bi me le Marija uslišala.»

«Ali ste zelo pobožni in mnogo molite in se postite?»

Nagnila se je čisto k njemu in se je živo in izzivalno zazrla vanj, da je Marko nehote vztrepetal. Čuden nemir mu je vstal v duši, kakor bi ga bilo v resnici strah samega z dekletom. Povesil je pogled in se je čutil osramočenega.

«Ali mislite, da boste uslišani, da vam bo Marija pomagala? Ali naj gre nad Turke sama, ali boste vi njen oproda? Ha-ha, to so pravljice za otroke, zelo se čudim, da jim verujete.»

Skoro boječe je poslušal te besede, ki so se mu zdele pregrešne, zamižal je, da je ne bi videl, in je ostal tiho.

«Zakaj mi nič ne odgovorite, saj se mi zdi, da niste preveč pobožni? Meni se že smete izdati. Jaz nič ne verjamem kakor naš oče, ki misli, da je vse resnica, kar sliši. Govorila sem že z vitezi in s takimi možmi, ki so učili drugo vero. In so me prepričali, da Marija ni Mati božja.»

Marko je položil roke na senca in je planil pokonci. Pri srcu ga je zbolelo, ko je poslušal deklico, in zasmilila se mu je: Čisto gotovo bo večno pogubljena.

«Ha-ha, zakaj ste se prestrašili? In pobledeli ste kot otrok, ki je izgubil mater. Ne bodite neumni! Zali in mladi ste, pa da bi ne mislili na nič drugega kakor na molitev! Poglejte me, ali nisem lepša od Marije?»

Stala je pred njim z mladim žarkim obrazom, ki je zardeval v temnem ognju, in oči so se ji bliskale, da Marko ni vzdržal

pogleda pred njo. Samozavestno je gledala nanj in je čutila svojo moč nad njim. Zasmejala se je, naslonila se je na okno, ki je bilo odprto. Lipa ji je zadišala, in globoko je vdihavala sladki vonj. Veter je prinesel šum od Save. Nekje daleč je drla po strugi in se odbijala od skal.

Zala je sedla za mizo čisto blizu Marka, ki je tih in miren gledal predse. Izbo so razsvetljevale borove trske, zataknjene za železni obroč, s katerim je bila peč zvezana. Včasi je hipoma vzplamenel ogenj, in krvav žar je planil v temo in obsijal deklico po obrazu, da je zažarela v čudovitem krasu in jo je oblila luč kakor svetnico v oltarju. Nagnila se je k Marku in ga pobožala po zagorelih licih, ki so tudi žarko cvetela v ognjenem odsevu. Presedel se je na konec mize, da se ne bi dotikal lepe zapeljivke.

«Ha-ha, tako močan in lep fant, pa se boji dekleta! Sram te bodi, zakaj me ne objameš in poljubiš? Bodi moj, in vse ti dam.»

Objela ga je in mu šepetala na uho tiho in poželjivo. Čisto domača je bila z njim, kakor da sta že stara znanca.

«Kaj mi govorite, oh, da sem to prej vedel! K Mariji sem namenjen, in zdaj naj jo izdam, ker me vi —» Zakril je obraz z rokami in je vzdihnil.

«Poslušaj, poglej me!» Odgrnila si je prsi in mu pokazala vso lepoto svojega telesa, ki se je svetilo v temno-rožnem, gorkem sijaju. Kot dva poveznjena keliha na oltarju so se čisto bleščale njene grudi, in zadrhtele so kot dva polna grozda, ko je razkrila Marku oči in ga potegnila k sebi. Zopet mu je začela govoriti in z obema rokama ga je zagrabila za lase.

«Pustite me, mislite na Marijo, ki je moja mati. Ako ste jo vi vrgli iz srca, bom jaz prosil pri njej, da se vas usmili.» V bolečinah je trepetal in si zatiskal oči. Začel je moliti tiho molitev.

«Ne hodi k Mariji, ostani pri meni. V hladni cerkvi je dolgčas, tam je za stare ženske, ki delajo pokoro za svoje grehe. Ti pa si mlad, in jaz sem mlada, ali si že videl lepšega dekleta od mene? Ti norec, da si tak! Pij, izpij to vino, ki sem ti ga natočila! Sladko je in temno rdeče, močno je in žlahtno, da te poživi in razžge kri po žilah. Vzemi me!»

Zopet se je nagnila k njemu in mu govorila strastne besede, zasmejala se je razuzdano, ko je Marko zadrhtel kot jesen v vetru. Ves je bil rdeč v obraz, in zdelo se je, da gori, kadar ga je obsijal plamen. Tiho je izgovarjal ime nebeške device in trepetaje je vzdignil roke k obrazu.

«Izpij vino, da te objame plamen ljubezni, in začutiš poželenje po meni. Kakšne gospode sem imela v gostih in kako so me ljubili! Bila sem ž njimi v Beljaku, kamor me je poslal oče,

da bi se pri Nemcih naučila nemškega jezika, obiskavali so me doma, kadar sem bila sama. In ti se me braniš! Užij to vino, v njem je moč in ljubezen, poljubi me, da te razpali ogenj moje krvi.» Tesno se je nanj naslonila in se mu ovila okoli vratu, dihala je vanj vročo sapo in svoja goreča lica je položila na njegova.

«Vitezi so prijezdili k meni, vsi v dragocenih oblačilih, z zlatimi verižicami okoli vratu, z vihrajočimi peresi za klobukom. Poglej, kaj so mi darovali!»

Globoko izza nedrij je vzela zlato jabolko in ga položila predenj.

«Kaj je meni do zlata, ko me kliče Marija! Ona je moja kraljica, in njej hočem živeti. Pusti me, da grem!»

Hotel je vstati in se je oziral, kam je bil prej položil klobuk in plašč.

«Kam bi sedaj v noči, saj niti poti ne znaš. Poglej, tema je zunaj, in lahko zaideš ter strmoglaviš v brezno. Tudi Sava ni daleč, v njej leži utopljenka, ki se je izgubila oni dan, ko je šla k Mariji. Grom bobni nad gorami —»

Potresla se je hiša od mogočnega glasu hude ure, ki se je tako napovedovala, in goreča trska je padla na tla in ugasnila. Zala se je oklenila Marka, ki je planil pokonci.

«Postoj, le trenutek počakaj, da ti rečem besedo! Glej, nocoj je divja noč, in jaz nimam miru. Vetrovi se bijejo in zavijajo, kot bi rjule čarovnice. Ali te je strah?»

«Zakaj, saj je z menoj Bog in Marija —»

Stopil je po izbi, da vzdigne luč, ali Zala ga je prijela za roko.

«Počakaj, ostani, jaz ljubim temo, glej, kako se je vžgal blisk nad Triglavom! Zdaj bo zatulilo, in nič drugega ne bo slišati kot divje vriskanje črnega viharja. Bodi moj!»

Z vso močjo ga je objela in potisnila na klop ob zidu.

«Pojdi od mene, pusti, da napravim luč!»

«Dragi, glej, čarovnice jezdiijo k svojemu gospodarju, tudi jaz bi šla z njimi! Ali drugič, nocoj si ti moj gospodar. Lep si kakor nebeški angel, in jaz te ljubim, kakor še nisem nikoli. Tvoja sem!»

«Ne govori, ne slišim tvojih besed in nočem vedeti, kaj si —»

«Kaj sem? ženska sem, mlada ženska, in moja kri se vroče preliiva v srcu in vpije po tebi —»

«Izpusti me, da pobereṃ trsko! Kaj si bo mislil, ako pride gospodar?»

«Ali se me v resnici bojiš? Ne, nisem čarovnica, temveč le mlada dekle z vročim koprnenjem po ljubezni. Marko, nisi še videl ženske, ki bi tako hrepenela po tebi in ki te ljubi z neizmerno silo in te zahteva zase.»

Z vso močjo ga je potegnila k sebi in mu zasekala zobe v tilnik, da je Marko bolestno zajčal.

«Ali kesneje, nocoj o polnoči pridem k tebi. Čisto na lahno, kot bi hodila po klasju in maku, in te vzbudim mehko in nežno. Poljubim te, moj dragi — in nihče naju ne sme motiti v tihi ljubezenski slasti —»

«Prižgi luč!»

«Ne boj se me, videl boš, kako znam ljubiti —»

Stopila je k peči, vzdignila trsko, ki je zopet vzplamtela.

«Marko, zakaj se me braniš? Glej, visoki gospodje, vitezi, lepi in mogočni kot kralji, so prijezdili k meni, na belih konjih so pridirjali čez gore iz Korotana. Svetili so se, vsi srebrni in zlati, bleščali so se kot bi jih zagrinjala zarja, in pred menoj so klečali v prahu. Najimenoitnejši med njimi mi je podaril to zlato jabolko, da bi bila njegova —»

Ponudila ga je Marku, ki je iznova pobledel, kot da ga je oblila mesečina.

«Na, vzemi je, tvoje naj bo to zlato znamenje ljubezni, ne maram zanj kakor ne za sladke in priliznjene gospode, ki so me kupovali — O, sovražim jih, podle ničemurnike, ki so mi obljubljali zlato in gradove, pa so me potem zavrgli in pustili v tej samoti, kjer si grizem srce in jokam zapuščena. Kaj hočem pri tem starem možu, svojem gospodarju, kjer objokujem svojo mladost, o, jaz si želim veselja, koprnim po burnih zabavah z mladimi možmi. Ne brani se, glej, zaklinjam te, nesrečo prinese to jabolko tebi in meni —»

Marko je odmajal z glavo in se sklonil k mizi. Strašen boj se je bil v njegovih prsih, a niti za trenutek ni dvomil, kaj mora storiti.

«Ne, ne, pojdi od mene, prosim te, glej, ubog romar sem, k Mariji moram, k sveti devici, da izprosim pomoči za sosesko.»

Pogledala ga je s čudno rosnimi očmi, a v njih se je bliskal srd. Zdelo se je, da se imajo napolniti vsak hip s solzami, jeznimi in vročimi, a potem se je rosa njenih oči zableščala v strastnem ognju.

«Več si mi kakor vsi vitezi, vzemi jabolko, nočem ga, ako me ti zavržeš. Po kolenih bom hodila za teboj, s teboj pojdem k Mariji, da mi odpusti greh, ako je res Mati božja —»

«Ne morem, dekle, Marijin služabnik sem, k njej grem na kolenih in njej sem izročil svoje življenje. Ne smem in ne morem biti tvoj.»

«Ne govori tako, Marko, tudi jaz sem bila v otroških letih pri Mariji, bila sem njen otrok, dokler me niso pregovorili nemški pridigarji, in je nisem zatajila. Preklela bom njo in tebe, ako me ne uslišiš.»

«Nikar ne greši, dekle,» je Marko zamolklo izpregovoril, «ti bodi prekleta!»

«Čakaj, ti sveti romar! Grenko boš obžaloval, da si me zavrgel. Nikar ne misli, da je vsega konec, pomnil me boš —» Strastno je siknila te besede in je stopila k vratom. (Konec prih.)

LASTNI PORTRET

SLAVO GRUM

Tu sedim v tej veliki, prazni dvorani, s črnimi rokavicami na rokah, pogreznjen v fotelj. Ničesar ne mislim več — da zveni v sobi muha, pravim, da pada mrak. Včasih se zganem, stopim k steni, rišem po zaprašeni ploskvi figure.

*

Zelo star sem že in suh, večkrat me je strah lastnih rok, potem kličem: Josipina, Josipina!

Postrežnica Marija pride in pove, da okoli hiše dežuje.

Josipina!

Ni gospe! Pri Bogu, gospod, kedaj boste že vedeli!

Je ni? Kako —? Lepo prosim, dokličite jo že! Privedite jo že končno odkod!

Umrla je, gospod!

Umrla? Kedaj — Jezus! — kedaj je umrla?

Starica pobledi. Pobledi in zaniha. To se ponavlja nemara vsak dan. Skloni se k meni tik nad uho in zašepeče z glasom, ki ga davi groza:

Pred šest-najst-imi leti!

*

Čuden je moj spomin, ne prikličem več zadnjih let, mladosti pa se spominjam vsekar potanko. Sicer pa zavisi od vremena: če je solnčno in pomaknem stol k oknu, vem skoro vse do današnjih dni, kadar pa sem zabasan v mrak, so zbrisana z mojega čela vsa zadnja leta.

Zelo star sem in izsušen, domala povsem obrabljen, toda včasih le doživim, da se zvedri moj spomin in kedajkrat celo nanese, ko da se hočejo popolnoma razmakniti zastori; tedaj takoj vem, da

Boltarjeva ima dovolj neposrednje čuvstvenosti v sebi, a njen izraz je še nekam medel. Jan pa je bil odločno premehak, preveč ženski; tudi njegov verz je premonoton patos. — Intrigantska dvojica, Sebastijan in Antonio, sta bila Železnik in Gregorin. Oba mnogo prehlastna.

Sceno je postavil slikovito in svetlo barvito prof. Va v p o t i č; predstavljal bi si bolj mrko, še pošastnejšo divjino. — S prevodom tega dela je O. Ž u p a n č i č v cikel svojega slovenskega Shakespeareja vključil dragocen in važen prispevek, ki bi ga pač ne mogli in ne smeli pogrešati. Ob tem delu se zlasti vidi, da Župančičeva virtuozna prevodna umetnost v stalnem stiku s Shakespearejem in v borbi za čim točnejši in enakovrednejši slovenski prepev originala še vedno raste in zori, o čemer bo čimprej na podlagi tekstov potrebno obširneje razmotrivati. Ti prevodi so v današnjih dneh malone edine, povsem neproblematične stvaritve jezikovne kulture pri nas.

«Vihar» je bil na našem odru deležen nekako slične usode kakor «Hamlet». Vzlic režijskim in interpretacijskim nedognanostim in nedostatkom je Shakespearejeva dojmpljiva in svojevrstna umetnost zopet po dolgem času spregovorila iz lastne neugonobljive sile. Večer je ubogatil vsakogar, kdor gleda na umetnost brez predsodkov in čigar glavna notranja vsebina ni — praznota. Uprizoritev je bila dogodek — kljub vsemu.

Z L A T O J A B O L K O

C V E T K O G O L A R

(Konec.)

O če, oče,» je zaklicala na videz mirno in veselo, «romar bi vam nekaj povedal. Rekel je, da mora po kolenih k Mariji, da ga je poslala soseska za njegove grehe. Ha-ha, to je lep romar!» Zloba in sovraštvo je bilo v njenih besedah, ki so vrele zasmehljivo iz njenih ust; pogledala ga je zaničljivo in mu zagrozila. Marko je ostal za mizo tih in zamišljen. Žalostno mu je bilo srce, in v mislih je obžaloval, da se je srečal s tem dekletom. Težko mu je bilo, kakor da ji je storil veliko krivico, in v duši se mu je vzbujal strah. Zakaj je moral v to hišo, kjer ga je čakala izkušnja v podobi hudobnega dekleta, ki bi ga bila kmalu izneverila Mariji.

«Vendar ste prišli», je rekla Zala nedolžno, ko je stopil gospodar v izbo. «Marku je dolgčas, po Mariji mu je dolgčas, in zame ne mara in za mojo družino, ha-ha!» Porogljivo se mu je zopet zasmejala in želja po maščevanju je kipela iz nje.

«Ne zamerite, da je takšna moja Zala! Mlada je, ni imela matere, in vzrasla je na samem in v divjini kot srna. Saj ni hudobna, ali že rojstvo ji je dalo vročo kri. Samoglava je, nekaj drznega je v njej, kar bi jo moglo pogubiti, ako je ne bi varovali», je govoril zaupljivo gospodar.

«Ali ste še trudni?» je vprašal mladega popotnika.

«Nisem, in rad bi že bil na koncu svojega romanja pri Mariji, da izpolnim svojo obljubo in dolžnost, da sem čist pred njo in Bogom.»

«Jutri boste vse lahko storili, saj cerkev je blizu in duhovnik tudi. — Zala, ali si pokazala romarju zlato jabolko?»

«Celo v roko sem mu ga dala, in sedaj se ves čas ozira po njem, ki se blišči na mizi. Ali ne, Marko, da je lepo? Ali bi ga vzel, ha-ha», se je zasmejala dekle.

«Nikar se ne norčuj, Zala, in ne draži s tem romarja. Saj veš, da je jabolko dragocena svetinja pri hiši, ki so ti jo dali visoki gospodje, žlahtni vitezi, ker smo jih sprejeli s kruhom in soljo. In obljubila si mi, da ga daš Mariji v dar. Pojdi sedaj in pripravi posteljo našemu gostu!» Ko je dekle odšlo, se je Marko sklonil pokonci, in laže mu je bilo pri srečju.

«Rekli ste, da je blizu Marija, ali ne morem izgrešiti pota?» je vprašal gospodarja.

«Vsako jutro slišimo njen zvon, kadar nas kliče k sebi. Dopoldne ste že lahko zgodaj pri njej, kakor pri svoji materi. Takrat prejema romarje in deli milosti, saj je kraljica nebes in zemlje.»

«Mnogo se imam pogovoriti z materjo Marijo in jo prositi, da nam pomaga. Hudi časi so nad nami, in le še hujše šibe se nam obetajo.»

«Bog je star gospodar, in zato upam, da bo preložil breme, ki nas že tako dolgo tlači. Glejte, jaz sem starejšina te soseske in vem, kako velike nadloge tarejo ljudi. Pride povodenj in nam uniči polja, pride lakota, in ni še dosti let, ko so pri nas divjali Turki. Zunaj vasi je bila stara cerkev, ki so jo takrat požgali. Zgorela je streha in oltar, vzeli so dragocenosti, zlat kelih, ki so ga darovali cerkvi bogati kupci. Od nje je ostalo samo zidovje in železne duri, v starih časih pa je bila božja pot, znana po čudežih.»

Prišla je Zala in povedala, da je postelja pripravljena. Vzela je z mize zlato jabolko, in kot bi še rogala, ga je pokazala Marku.

*

Na vse zgodaj je bil drugo jutro Marko pokonci in je vzel slovo. Gospodar se je čudil, da je že vstal, in mu prigovarjal, naj ostane vsaj tako dolgo, da pride Zala in pripravi popotnico. Mudi

se mu nikamor ne, ker cerkev še ni odprta. Ali romar ni hotel slišati o tem in se je odpravil kot v strahu, da se ne bi srečal z dekletom. Še dolgo je gospodar mislil nanj, ko je bil že nakrmil konje in vse opravil, preden gre na pot. Stopil je v vežo, ko mu prileti Zala vsa razburjena in zasopla naproti.

«Oče, zatega jabolka ni nikjer! Sinoči sem ga kazala romarju, sami ste videli, da sem ga vzela z mize in spravila na polico. Danes pa ga ne morem najti. Kje je moje zlato jabolko, ki so mi ga dali vitezi in je obljubljen Mariji!»

Jadikovala je, grabila se je z rokami za lase; vzdigala pokrove in iskala po skrinjah. Hitela je na izbo in je šarila med staro ropotijo, premetavala je kolovrate in statve.

«Kdo je vzel moje zlato jabolko? Kje je tat, kdo je bil pri nas?»

Skočila je v hram, kjer je prenočil Marko, postelja je bila še gorka, ali o zlatem jabolku ni bilo sledu.

«Oče, kje pa je romar, ali je na skrivaj odšel?»

Tudi gospodar je bil prepaden, in si ni mogel misliti, kam bi bilo jabolko izginilo. Da bi bil sumil romarja, tega ni mogel, če tudi se mu je zdelo čudno, da je na vse zgodaj odhajal, kot da se boji srečanja z Zalo.

«Oče, romar je odnesel zlato jabolko, nihče drugi kakor on je tat. Saj sem videla sinoči, kako so se mu svetile oči, ko sem ga položila pod kozarec na polico. In ponoči sem slišala ropot v hiši, kakor bi nekdo vstajal in odpiral previdno vrata. Gotovo ga je takrat vzel in spravil v torbo. Zakaj pa je odšel tako zgodaj, že pred zarjo? Zdi se mi, da je bil ropar, ne pa romar!»

Gospodar je majal z glavo. Da bi bil Marko to storil, ni verjel. Dober človek se mu je zdel, ponižen in preprost. Iz srca in zaupno je govoril o svojih križih in težavah in z otroško vernostjo in upanjem se je obračal k Mariji. Ali vendar —

«Oče, romar, Marijin romar ima moje zlato jabolko! Drugega ni bilo pri nas, sama sem sinoči zapahnila duri. Za njim —»

Oči so se ji jezno zasvetile, da se je za trenutek celo gospodar zdrznil in zamislil. Začel je resno dvomiti o Marku, saj ga navsezadnje ni poznal, in čisto mogoče je v romarja preoblečen razbojnik, ki išče in stika po hišah, kam bi udrl s tovariši.

«Ali res misliš, da bi bil on?»

«Romar mi je ukradel jabolko, edini spomin na pobožnega viteza! Naj gredo za njim, vse naj pregledajo, najprej k cerkvi, pa v gozd, tudi k Savi naj ne pozabijo.»

Gospodar je poklical dva hlapca in ju poslal za Markom. Ukazal jima je, naj ga poiščeta za vsako ceno, in ako najdeta pri njem zlato jabolko, naj ga zvežeta in pripeljeta nazaj. In na

tihem si je želel, da bi bila ta pot zastonj, da bi bil Marko nedolžen in ne grd zavraten tolovaj.

Ko je Marko zapustil gostoljubno hišo, kjer je prenočil, mu je bilo srce lahko in veselo. Zmagal je nad lepo zapeljivko in spotoma je vzel rožni venec v roke in začel moliti. Zahvalil se je Nebeški Materi, da ga je obvarovala greha in je srečno premagal hudo izkušnjava. Hodil je mimo njiv, kjer so poganjala žita temno zeleno klasje, mimo rosnih in cvetočih hribčkov, in ko je prišel po klancu skozi smrekov gozdič, je zagledal na planoti sredih lesenih hiš romarsko cerkev. Kot da se mu je odvalil kamen od srca, je veselo vzdihnil in lahkih korakov se je bližal Marijini hiši. Bila je to ponižna cerkvena z nizkim zvonikom; ob tej zgodnji uri je bila še zaprta, zato je pokleknil na prag in se je zaupljivo obrnil k Mariji. Zamaknjen in zatopljen v molitev ni ničesar videl in slišal okoli sebe, ko ga zgrabi trda roka in mu iztrga torbo. Skočil je pokonci, ko je močan in velik hlapec potegnil iz nje zlato jabolko. Ostrmel je Marko, in ako bi se bila tisti trenutek cerkev nanj zrušila, bi se ne bil tako prestrašil. Hlapca sta ga zvezala in vlekla s seboj.

Silno se je začudil gospodar, ko sta mu povedala, kje sta našla zlato jabolko. Skoro ni mogel verjeti, kar je slišal, ali Markov greh je bil preočiten, in ni mogel pogledati v njegov obraz.

«Glejte, oče, da sem vedela», je kričala Zala. «Romar mi je ukradel jabolko, ali ne, saj je razbojnik, ki je prišel poizvedovat.»

Marko je sicer trdil in se izgovarjal, da ni vzel jabolka in ne ve, kako je prišlo v torbo, ali verjeti mu ni mogel niti gospodar, ki je ves čas želel, da bi Marko ne bil kriv. Dasi nerad, je ukazal hlapcem, da so zaprli Marka v globoko klet. Ves dan je Zala prepevala okoli hiše, ali zvečer je prišla k zamreženemu oknu, za katerim je vzdihoval Marko. Tiho ga je poklicala in mu zašepetala:

«Marko, ali prideš k meni? Ključ imam, da ti odprem. In potem si prost. Samo nocoj bodi moj!» Trkala je na mrežo in rotila Marka, ali ni se ji oglasil.

Čez tri dni je sklical gospodar in starejšina može iz vse soseske in od blizu in daleč, da se posvetujejo o Markovem hudodelstvu.

Sredi vasi je stala starodavna, mogočna lipa, in pod njo so se zbrali na večo župani iz vseh občin naokoli, prišli so velmožje iz bližnjih in daljnih vasi, da sodijo Marka. Posedli so po ruši častitljivi starci, sivolasi in sklonjeni pod težo let, a za njimi so stali v krogu mlajši možje, resni in zamišljeni. Bilo je veliko

naroda zbranega, ki je pričakoval sodbe. Vedeli so, da je bilo zlato jabolko v velikih časteh pri starejšini, in da zato sodba ne bo mila.

Ženskam se je smilil mladi romar, ki je stal zvezan sredi goste trume in ni pogledal nikogar, ves čas zatopljen v premišljevanje ali tih pogovor z Marijo.

Zala je bila poklicana za pričo, da pove, kaj se je zgodilo oni večer. Natančno je vedela, kako se je Marko poželjivo oziral po jabolku, in rekla je celo, da jo je zalezoval ves večer, in komaj mu je utekla. Obetal ji je mošnjo zlata, ponujal koravde, da bi bila njegova. Starejšina in njen gospodar je dvomil o tem in jo je vprašal, kdaj se je to zgodilo?

Ali oni večer, in zakaj mu ni tega že povedala? Odgovorila je, da si ni upala, in da se je sramovala.

«Tako pobožnega se je delal, in vi bi ne verjeli, kaj mi je govoril, ko sem bila z njim.» A potem je spremenila svoje izpovedi in je povedala, da jo je Marko izpraševal, kdo ima ključe od romarske cerkve.

Vprašali so Marka, kaj je mislil s tem? Zakaj se je preoblekel v romarja in zapeljeval Zalo, čemu naj bi mu bili ključi? Poklical je Marijo za pričo, da ni nikoli ne govoril, ne storil tega, kar mu Zala očita. Zdelo se je, da bi rad še nekaj povedal, ali ga je sram pred množico. Povesil je glavo in ni več govoril. Tudi ga niso izpraševali, ker se jim je zdelo bogokletno njegovo pričevanje, in mu niso verjeli.

Besedo je povzel kmet Zagoričnik izza Gorice. Bil je to velik, korenjaški mož, ogrnjen po tedanji šegi s črnim, ozkim suknjičem, in je vprašal župane, ali so že na sledu razbojnikom, ki so mu ukradli vola iz hleva, vdrli v klet in odnesli dežo masti. Najprej so mu omamili deklo z udarci po sencih, da je ležala dva dni v nezavesti, in bi jim bila umrla, da niso poslali po staro Resmanico, ki je zagovorila bolezen.

Brž za njim se je oglasil starejšina Jelen iz Zapuž in je povedal, da so roparji izginili, kot bi se pogreznili v zemljo. Pozorno so ga poslušali možje in žene, ker je govoril s tihim in počasnim glasom. «Kakor bi se pretakal sok po hrastu, tako mu teče beseda,» so menili zborovalci in pritrjevali staremu gospodarju, ki je dejal, da so najbrže isti razbojniki oropali in ubili pred mesecem dva kupca, ki sta vozila iz Beljaka blago v Kranj na semenj. Bilo je to na polju, na samoti, kjer se cepi velika cesta in stoji tisti križ z železnim Bogom.

Stopil je naprej kmet Legat iz Most, ki je bil širok, trebušen možakar in mu ni mogel klobuk na veliko glavo. Povedal je, da so tisto noč divjali razbojniki mimo njegovega doma. Iztrgali

so železno mrežo pri oknu, in že je najpredrzejši med njimi pomolil glavo v hišo, ko jih je pregnal s hlapcem in sinom. Pogledal je za njimi in je videl, da je njih poglavar oblečen po romarski šegi, in močno se mu dozdeva, da je bil podoben grešniku, ki stoji pred njimi.

Izpregovoril je Svetlin z Ljubnega, zagorel in črn mož, ki so ga kot otroka pobrali in prinesli od Trsta. Napihoval se je, kakor bi bil hotel očitati županom, ko je rekel, da bi morali takoj udariti za razbojniki. Zdaj pa je vse prepozno, ker so se poskrili kot krti. Vihtel je pest in grozil nekemu, češ, da bi mu on že navil uro. Ko se mu je nekdo zasmel, se je strašno raztogotil, in začela se mu je grohotati cela srenja, ker je bil majhne postave.

«Ta je pa hud, gotovo ga je sova izlegla», se je zaslišalo iz množice. Vsi so pogledali na dobrovoljnega možička, ki se je šegavo smejal sredi Blejčanov.

«Jezik za zobe, poštajna, drugače te potegnem za dolga ušesa», je zagrozil Svetlin in se je svetlo ozrl po nagajivcu.

«Ti boš pretil, ki ne veš, kje si se izvalil —»

«Ciganske žlahte je, saj je črn.»

«Ti si cigan, ki si hodil v Bohinj po konje, pa si jih plačal po cigansko, o svetem nikoli. In si jih gonil noter na Videm.»

«Dobro si mu jo zarobil!»

Tisti, kateremu so očitali kupčijo s konji, je ves rdeč rinil in delal drenj. Iskal je svojega zoprnika in vihtel gorjačo po zraku.

«Resnica je težka jed in ni za vsak želodec!»

«Tiho, mir! Bodite modri, saj nismo otroci!»

Komaj so starejšine pomirili prepirljivce, ki so gnali hrušč in grohot, in je bilo veliko vpitje in kričanje.

Hitro, kot bi se bal, da ga kdo ne prehitil, je vstal z ruše droben sivolasec. Bil je kmet Lakota, ki je pravil s tenkim glasom, da so odpeljali razbojniki voz in konje, ne da bi se poznala sled za njimi. Gotovo so bili v zvezi s peklenskim prijateljem. Res je drugo jutro spral ceste hud naliv, ali vseeno bi se morala poznati konjska kopita.

Mogoče je bil romar med njimi, mogoče pa tudi ne, zakaj še nikoli ni bilo slišati, da bi romarji hodili ropat. Tudi ne ve, da bi bil v zvezi s hudobo, zakaj tisto je že res, kot pravijo: Na božjo pot, Bogu napot, vendar pa misli, da so bili razbojniki hudi ljudje. Bi dejal, da so bili črni kot vrag, in grozno močni, da so predstavljali voz in konje.

«Govori, kot bi motovilo v vrečo deval», je prebrisan omenil starejši možak, ki se je skrival za hrbti starejšin.

«Ha-ha, Lakota, ali si slišal, Medved te je vsekal.»

«Kakšen medved, ako ga ne vidim!»

«Ima petelinovo korajžo!»

«Čakaj, da te stresem, kot medved suho hruško.»

Zdaj se je zarežal med množico silen orjak, močan in velike postave. To je bil Štempihar, voznik, ki je vozil žito. Nakladal ga je v Kranju in je menda vzdignil z eno roko vrečo pšenice, težko tri cente. S hudo besedo, kakor bi ukazoval, je rekel, naj ne mlatijo prazne slame, ker mora še nocoj z vozom in konji naprej, pa bi rad počakal konca.

Mirno se je oglasil Ribič z Vrbe, postaven mož lepega obraza z visokim čelom in kodrastimi lasmi. Povedal je modro besedo, da je treba vse dobro pretehtati in premisliti, preden se človek obsodi. Nihče ni videl mladega romarja, ki stoji pred sodbo, da bi razbojnikoval. Samo zlato jabolko še ne dokazuje, da bi bil zločinec, kakor se hočejo nekateri prenagliti.

Jezno se je za njim prerinil v ospredje mladi Pokljukar, ki se mu je poznalo na rdečem obrazu, da je vinski bratec. Hitro in smehljaje je začel praviti, da bi Ribič drugače govoril, ako bi imel sam razbojnike v gostih. A lahko se mu to zgodi, in kadar bo imel prazen hlev ali prazno žitnico, ne bo več prešeren in bo govoril bolj razsodno.

Prav je dal Ribiču njegov prijatelj Čop, ki je bil kljub svoji mladosti župan na Breznici. Rekel je, da se tako mlad mož ne more in ne sme obsoditi na pričevanje nezrelega dekleta, ki je mogoče sama nevede vtaknila jabolko v njegovo torbo. Zato naj možje dobro premislijo, preden zlomijo palico nad ubogim človekom, ki je lahko nedolžen.

Hvaležno je pogledal Marko svoja dva zagovornika, ki sta se zavzela zanj na velikem sodnem zboru. Niti enega znanega obraza ni videl v gosti trumi, bil je sam kot ptica v precepu, in zdel se je samemu sebi zapuščen od Boga in ljudi. Velika večina pa je mrmrala in s sovražnimi klici je izražala svojo nejevoljo. Posebno hud je bil kmet Zagoričnik, ki je bil okraden, in z njim so potegnili njegovi sosedje in prijatelji. Bali so se, da bi romar v resnici ne bil razbojniški poglavar, ki bi se v temni noči zglašil v njihovi hiši in jih oropal s tovariši.

Ta strah se je razširil na ves zbor, zato je zahteval kmet Volkar, o katerem so govorili kmetje, da ima nož svetega Jerneja, naj se obsodi Marko na smrt. Če tudi ni bil priljubljen pri ljudeh zavoljo svojega oderuštva in so se že oglašali nasprotni glasovi, je vendar bil preplašeni narod na njegovi strani. Oblečen je bil v suknjo in je suhega obraza in ostrih oči pričal zoper Marka.

S hudim glasom je dokazoval, da je bil gotovo med njimi, ki so ubili kupca, saj priča o tem njegova romarska obleka. Zdaj pa si je hotel prisvojiti zlato jabolko, a tega ni dopustila Marija. Govoril je tudi starejšina Komatar iz Grada, ki so ga imeli za umnega moža, in bil je za smrt. Obesi naj ga kranjski rabelj na groblji pred staro cerkvijo. Zadnji je povzel besedo starejšina Kunšič, pri katerem je Marko prenočil. Prosil je za milostno sodbo, češ, da ne trpi škode, ker je zlato jabolko zopet pri hiši. Zato naj bi ga imeli zaprtega v ječi, kjer naj bi se pokoril in ječal leto in dan, da mu Bog spregleda grehe. Ali njegova dobra beseda ni pomagala, obsodili so ga na smrt. Zajokale so ženske in iskale Zalo, ali nje že ni bilo nikjer. Starejšina je prelomil palico, in veča se je razšla.

Poslali so v Kranj po rablja, a njega ni bilo doma, in morali so čakati nanj, dokler se ni vrnil iz Ljubljane. Ves ta čas je prebil Marko pri starejšini, kjer sta ga stražila njegova hlapca.

Velika množica je spremljala tretji dan Marka na morišče; stopal je zvezan in s križem v rokah pred svojimi sodniki. Vislice so bile postavljene tik zidu stare cerkve, ki so jo upepelili Turki. Zunaj na steni je bila naslikana Mati božja, ako se grešnik v zadnji uri skesa, da se ga usmili in priporoči svojemu Sinu. V romarskem plašču je stopil Marko pod vislice in rabelj mu je ovil vrv okoli vratu. Izpodnesel je nizko klop pod njegovimi nogami, in ubogi romar je obvisel med nebom in zemljo. Ali takrat je stopila Mati božja iz podobe na zidu, veličastna in milosti polna, obdana z zlato glorio kakor s solncem okrog glave se je sklonila k Marku, z obema rokama ga je objela in držala po koncu, da ga ni zadržala vrv.

«Marija ga je rešila, nedolžen je!»

Veseli klici, vriskajoči in silni, so planili iz ust zbranega ljudstva, zadoneli so kot grom pod čisto nebo. Bil je velik šum in hrum, vse se je gnetlo k Marku, da se dotakne njegove obleke ali ga vsaj vidi od blizu. V procesiji in s petjem so ga spremili v vas, častili so ga in mu napravili imenitno gostijo. Njegovi sodniki so ga kleče prosili odpuščanja, a Marko je jokal in se jim zahvaljeval.

Ker ni bilo Zale blizu, so poslali po njo in so jo iskali do noči, preden so jo našli v temni kleti. Pripeljala sta jo hlapca pred sodnike in zbrano ljudstvo, in tam je v svesti si svojega greha priznala, da je sama dala zlato jabolko Marku v torbo. Zato so jo gnali iz vasi in zaprli v zapuščeno cerkev, da se tam pokori. Tri dni se je slišalo njeno vpitje, ki se je neznano in grozno razlegalo po vasi. Ko pa so odprli duri, ni bilo Zale nikjer. Mogoče

jo je rešil peklenški poglavar, ali pa je sama, grda čarovnica, pojezdila k njemu na Klek. Isto noč je bil hud vihar, in toča je pobila žita in oklestila jablane.

To povest o pobožnem romarju in hudobnem dekletu mi je povedal sivolasi čebelar, ki je pasel čebele pod Osojnikom. Slišal jo je od svojega starega strica, ta pa jo je imel od Legatovega očeta, ki mu jo je povedal njegov ded, kateri je bil navzoč pri Markovem obešanju, ko se je na tako čudovit način izkazala njegova nedolžnost.

T A J I R O V V P A R I Z U

O D L O M E K / F E R D O D E L A K

Pariz. Tajirov.

V parterju cvet pariške literature. Pesniki, dramatiki, mnogo gledaliških ljudi; zastopniki intelektualne družbe francoske metropole.

Revolucija konvencionalnega gledališča, ruska revolucija.

Mnogo smo o tem slišali, mnogo tega čitali, videli smo slike vprizoritev, a vseeno so mnogim osebne predstave dokaj nejasne.

Stanislavskij, Majerhold, Tajirov...

Tajirov.

Socijalno-revolucionarna tendenca, odprava ničeve kulisne realitike, z ritmiko stopnjevana dinamičnost igre.

Poleg tega: Aleksander Tajirov je izumitelj odrske tridimenzionalnosti.

Ozadje in stene so Tajirovu postranskega pomena; glavni so mu prostor, tla, povečava odra navzgor, v višino. Višina pomeni tretjo dimenzijo revolucionarnega gledališča.

Zastor.

V prvem trenutku: nekaj resnično novega, za mnoge nenavadnega in posebnega. Geometrične konstrukcije, poševno se vzpenjajoča odrska tla, rjavo-sive mračne stene.

V drugem trenutku: Prizor z newyorškega uličnega križišča. Železo, beton; beton, železo. Neba se tu ne vidi. Hiše nimajo oken, nimajo vrat, le ventilacijske odprtine. Nad hišami se vzpenja rjavosivo ogrodje. Če šine razsvetljaj urno z lučjo preko njega, spoznamo v njem nadzemsko železnico. Reflektorji iz ozadja osvetljujejo drveče avtomobile. Posrečena in močna iluzija.

Igra se prične.

Komad: «Črnec».